

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÇALIŞMA DEFTERİ

TARİH 9

Ünite

5. ÜNİTE : İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU
6. ÜNİTE : TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ VE İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

Konu

- BİLİM MEDENİYETİ
- OĞUZLARIN İSLAMİYET'İ KABULÜ
- BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NDE YÖNETİM VE TOPLUM YAPISI

OGM MATERYAL

8. SAYI

https://ogmmateryal.eba.gov.tr

ÖN SÖZ

Sevgili Öğrenciler,

Bu çalışma defterinde öğretim süreçleri içerisinde kazandığınız bilgi ve becerileri kullanmanıza olanak tanıyacak çeşitli düzeylerde ve yapılarda etkinlikler bulunmaktadır. Bu etkinliklerle hem okulda işlemiş olduğunuz konuları tekrar etme hem de akademik gelişiminizi izleme imkânı bulacaksınız. Bu amaçla hazırlanan çalışma defterinde yer alan etkinlikler, bilişsel alan basamaklarını içerecek şekilde yapılandırılmıştır.

Çalışma defterinde boşluk doldurma, eşleştirme, çoktan seçmeli, açık uçlu, kısa cevaplı madde tipi etkinliklerinin yanı sıra bil-bul-çöz, kelime avı ve sudoku gibi içeriklerle keyifli vakit geçirmenizi sağlayan etkinlikler de yer almaktadır. Ayrıca "Hatırlıyor muyum?" bölümüyle akademik açıdan öz değerlendirmenizi yapabilecek ve eksik olduğunuz konuları karekodlar aracılığıyla tekrar etme fırsatı bulacaksınız.

Alanında yetkin uzmanlarca titizlikle hazırlanmış olan bu çalışma defteri ile akademik gelişiminize katkı sunmayı amaçlamaktayız. Bu çalışmanın eğitim hayatınızda olumlu yansımalarını görmek dileğiyle...

Hatırlıyor muyum?

Aşağıdaki bilgileri hatırlayıp hatırlamadığınızı ilgili bölüme işaretleyiniz. Puan durumunuza göre aşağıdaki karekodları okutarak konu eksiklerinizi tamamlayınız.

No	Bilgi	Hatırlıyorum 2 Puan	Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan	Hatırlamıyorum 0 Puan
1	Hz. Muhammed, Kur'an-ı Kerim'in okunması, dinin temel gereklerinin öğrenilmesi gibi konuları ön plana almış eğitim, öğretim ve bilime önem vermiştir.			
2	Dört Halife Dönemi'nde "küttab" adı verilen ilköğretim seviyesindeki kurumlarda, mescitlerde ve camilerde ilim öğrenimine devam edilmiştir.			
3	Abbasiler Dönemi'nde, bilgelik ve hikmet evi anlamına gelen Beytü'l-hikme' nin kurulması İslam medeniyetinde bir dönüm noktasıdır.			
4	Beytü'l-hikme'nin en önemli görevleri, dönemin ünlü astronom, matematikçi ve hekimlerini bir araya getirmek ve çeşitli alanlardaki belli başlı eserleri Arapçaya çevirmektir.			
5	İslam dünyasında gerçek anlamıyla ilk kütüphane Emeviler tarafından Şam'da kurulmuştur.			
6	Bütün yönleriyle Kur'an-ı Kerim'i inceleme ve Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarını tespit etme çalışmalarıyla naklî ilimler uğraşmıştır.			

7	Felsefe, coğrafya, astronomi, matematik, tıp gibi ilimlere "Aklî ilimler" denmiştir.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐
8	İslam'ın en temel iki kaynağı Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Sünnet' ini anlamaya yönelik tefsir, hadis, fıkıh (hukuk), kelam gibi ilimlerdir.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐
9	Avrupa'nın İslam medeniyetinden etkilenmesi Haçlı Seferleri, İslam fetihleri, İspanya'da kurulan medreseler, tercüme faaliyetleri gibi gelişmeler sayesinde olmuştur.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐
10	Beytü'l-hikme ve Nizamiye medreselerinin kurulmasıyla Bağdat, büyük bir ilim ve kültür merkezi hâline gelmiştir.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐
11	Oğuzlar; Türkiye, Azerbaycan, İran, Irak ve Türkmenistan Türklerinin ataları olarak bilinir. Oğuz adına ilk defa Kök Türk Kitabeleri'nde rastlanmaktadır.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐
12	Oğuzlar, Tuğrul Bey önderliğinde yeni bir Müslüman Türk devleti olan Büyük Selçuklu Devleti'ni kurmuştur.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐

Hatırlıyor muyum?

13	Kuruluşa giden süreçte Selçuklular, Gaznelileri 1035'te Nesâ' da, 1038'de Serahs' ta mağlup etmiştir.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐
14	1040 Dandanakan Savaşı'nı kazanarak İran'da tek siyasi güç hâline gelen Tuğrul Bey, İslam birliğini yeniden sağlamıştır.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐
15	18 Eylül 1048'de gerçekleşen Pasinler Savaşı, Bizans ve Büyük Selçuklu orduları arasında yapılan ilk önemli mücadele olarak kabul edilir.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐
16	26 Ağustos 1071 tarihinde Turan Taktiğini başarıyla uygulayan Selçuklular, Bizans ordusundaki Peçenek, Kıpçak, Uz gibi Türk asıllı askerlerin de Selçuklu saflarına geçmesiyle büyük bir zafer kazanmıştır.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐
17	Selçuklu ve Karahitay kuvvetleri arasında 9 Eylül 1141'de yapılan Katvan Savaşı ile alınan mağlubiyet Selçuklu Devleti ve İslam dünyası için ağır bir yenilgi oldu ve Selçuklular yıkılma sürecine girdi.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐
18	İslamiyet'ten önceki Türk devlet geleneğinde olduğu gibi Büyük Selçuklu Devleti'nde de ülke, hükümdar ailesinin ortak malı kabul edilmiştir.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐

19 Büyük Selçuklu Devleti'nde sultan adına para bastırılır, fermanlara tuğrası çekilir ve ülkenin her tarafında adına hutbe okunurdu.

Hatırlıyorum 2 Puan	
Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan	
Hatırlamıyorum 0 Puan	

20 Büyük Divan'a bağlı dört divan daha vardı. Bunlar; Divan-ı İnşa (tuğra), Divan-ı İstifa, Divan-ı İşraf ve Divan-ı Arz'dı.

Hatırlıyorum 2 Puan	
Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan	
Hatırlamıyorum 0 Puan	

21 Selçuklu adalet teşkilatı diğer Türk-İslam devletlerindeki gibi şeri ve örfi hukuk olmak üzere ikiye ayrılmıştı.

Hatırlıyorum 2 Puan	
Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan	
Hatırlamıyorum 0 Puan	

22 Selçuklu ordusu; Gulaman-ı Saray askerleri, Hassa Ordusu, ikta askerleri, bağlı devlet askerleri, gönüllüler, ücretliler ve Türkmen kuvvetlerinden meydana gelmiştir.

Hatırlıyorum 2 Puan	
Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan	
Hatırlamıyorum 0 Puan	

23 Selçuklularda vezirlik kurumunda Abbasi, Sasani ve Gazne tesiri vardı. Devletin mülki teşkilatına İranlılar, askerî teşkilatına Türkler hâkim olmuştur. Böylece Selçuklu devlet teşkilatlanmasında İslam-İran geleneği de yer almıştır.

Hatırlıyorum 2 Puan	
Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan	
Hatırlamıyorum 0 Puan	

24 Selçuklulardaki devlet teşkilatında İran etkisi görülmesine karşın; atabey, subaşı, tuğra, çavuş gibi teşkilatla ilgili Türkçe terimler kullanılmıştır.

Hatırlıyorum 2 Puan	
Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan	
Hatırlamıyorum 0 Puan	

25	Sultan Alp Arslan ve veziri Nizâmülmülk yıkıcı ve bölücü unsurlarla mücadele etmek, Sünni düşünceyi yaymak amacıyla Nizamiye Medreselerini kurmuştur.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐
26	Büyük Selçuklu Devleti Dönemi'nde açılan medreselerin programlarında İslami bilimlerle birlikte matematik, astronomi, felsefe, fizik, tıp, tarih, edebiyat gibi akli bilimler de yer almıştır.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐
27	Selçuklular süsleme, kitabe, hat, minyatür, tezhip, halı, kilim ve çini gibi diğer sanat alanlarında da değerli ürünler ortaya koymuştur.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐
28	Askerî müzik sultanların gücünü göstermekte olup sultanların kapılarında beş nevbet, meliklerde ise üç nevbet çalınmıştır.	Hatırlıyorum 2 Puan ☐ Kısmen Hatırlıyorum 1 Puan ☐ Hatırlamıyorum 0 Puan ☐

DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

PUAN	PUAN	PUAN	TOPLAM PUANINIZ
00-36	37-44	45-56	
KONUYU TEKRAR ETMELİSİNİZ	ÇALIŞMALISINIZ	ÇOK İYİ	

1 - 11 arası maddeler için karekodu okutun

12 - 28 arası maddeler için karekodu okutun

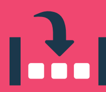

Eşleştirme

Aşağıda verilen "I.sütundaki ifadelerle II.sütundaki ifadeleri eşleştiriniz.

ABBASİ DEVLETİ'NDE DEVLET YÖNETİMİ

I.			II.
1	Sancağın tepesine takılan atkuyruğu kıldan yapılan hükümranlık sembolü flama.		Tıraz A
2	Saray önünde, namaz vakitlerinde, savaşlarda ve törenlerde çalınan müzik .		Çetr B
3	Hükümdarların resmî belgelerde kullanılan mührü.		Tuğ C
4	Hükümdarların kullandığı, ipek ve kadifeden yapılmış bir çeşit şemsiye.		Tuğra Ç
5	Hükümdarların kendi ad ve lakaplarının yazılı olduğu, süslemeli özel giysi.		Nevbet D

Boşluk Doldurma

Aşağıda karışık olarak verilen kavramları metinde doğru boşluklara yerleştiriniz.

Şii Fâtımiler	Divan-ı Berid	İsfahan	emir-i dad	Sultan-ı Azam
hâcibü'l -hüccâb	Divan-ı Mezalim	Bâtınilerin	Nişabur	Bağdat
Gazalî	sultan	süvari	Nizâmülmülk	kadı
Beytü'l-hikme	el-Hârizmî	Ömer Hayyam	İbn-i Sina	Farabi
el-Belhî	Sultan Melikşah	İkinci Öğretmen	Kindî	Cabir
Ferganî	Kaşgar	Balasagun	İbn-i Rüşd	
Sultan Sencer	El-Cahiz			

1. ...., bir araştırma ve eğitim kurumu olup Abbasiler tarafından kurulmuştur.
2. İlmî faaliyetler İslam medeniyetinin çeşitli havzalarında yoğun bir şekilde devam etmiştir. Bu havzalardan biri olan Bağdat havzasında yetişen cebirin kurucusu sayılan..............................., , İslâm felsefesinin ilk temsilcisi olarak kabul edilen ...., astronomi âlimi .... ve .... önemli bilim insanlarıdır.
3. Birçok kimyasal bileşiğin, kimyasal alet ve sürecin uygulayıcısı olan ...., modern kimyanın kurucusu olarak kabul edilir.
4. ....'ın içinde bulunduğu bir heyet, ... adına 1 Mart 1079'u başlangıç kabul eden Celâli takvimini hazırladı.
5. ...., "İhya'ü 'Ulümi'd-Din" adlı eserinde bozulmuş bir toplumu ıslah etme yollarını anlattı.
6. Farabi mantık ilmine katkılarından dolayı Aristo'dan sonra "..............................." lakabıyla anılmıştır.
7. İslam dünyasında siyaset felsefesinden ilk bahseden filozof ....'dir.
8. ...., akıl hastalıklarının meşguliyet, şok, telkin ve müzik ile tedavi edilebileceğini belirtti.
9. .... ve .... medreseleri İslami ilimleri Türklerin arasında yayarak Türklerden bu sahada büyük âlimlerin yetişmesine ortam hazırladı.
10. Tıp ve optik alanında da çalışmaları olan ...., gözün retina tabakasının işlevini açıkladı.
11. Sultan Sencer, Selçuklu Devleti'ni yeniden düzenleyerek "..............................." unvanını aldı.
12. Saray teşkilatında çalışanların başında olan ve onları denetleyen kişiye "..............................." denirdi.
13. ...., posta ve haberleşmeden sorumlu divandır.
14. Şeri hukuk sisteminde, davalara .... bakardı.
15. Örf hukuk sisteminde davalara .... bakardı.
16. Siyasi suçlar sultanın başkanlığında toplanan ....'de hükme bağlanırdı.
17. Büyük Selçuklu Devleti' nde ordunun çoğunluğu ....lerden oluşurdu.
18. İlki ....'da daha sonra ....ve diğer önemli şehirlerde açılan Nizamiye Medreselerinde öğrencilerin yeme, içme, barınma, kütüphane, ibadet, temizlik ve ders araçları gibi bütün ihtiyaçları vakıf sistemiyle karşılanmıştır.
19. .... Büyük Selçuklu sarayında danışman olarak çalışan Gazalî'ye "Şerefü'l- ümme" unvanı vererek onu Bağdat Nizamiye Medresesine müderris olarak atamıştır.
20. Büyük Selçuklu Devleti'nin ortaya koyduğu sistemli eğitim politikası sayesinde yüksek nitelikte bilginler yetiştirilmiş ve büyük bir ilim ordusu oluşturularak .... ve .... yıkıcı faaliyetlerine karşı mücadele edilmiştir.

Aşağıda yer alan çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Abbasiler döneminde Müslümanlar, Hintlilerden matematikte onlu sistemi alarak Hint rakamlarını yeniden düzenleyip kullandılar. Ayrıca coğrafya, tıp, eczacılık alanlarında önemli bilgiler edindiler.

Buna göre Abbasi Devleti ile ilgili verilen yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Bilimsel çalışmaların yapıldığına
B) Abbasilerin Hindistan'ı işgal ettiğine
C) Avrupa'da Rönesansı başlattıklarına
D) Tıp, eczacılık alanındaki ilk çalışmaların Abbasiler tarafından yapıldığına
E) Sadece doğu kültüründen etkilendiklerine

2. I. Fıkıh, İslam hukukudur.
II. Tefsir, Kuran-ı Kerim'i açıklayan ve yorumlayan bilimdir.
III. Tasavvuf, Allah'ı tanımayı ve ona kalp yoluyla yakınlaşmayı amaç edinir.

İslami bilimlerle ilgili verilen bilgilerden hangileri doğrudur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E)I, II ve III

3. Orta Çağ'da Fârâbî, İbn-i Sina, Hârezmî gibi bilginlerin eserlerinin, Latinceye çevrilerek Avrupa üniversitelerinde okutulması aşağıdaki görüşlerden hangisini güçlendirmektedir?

A) Endülüs'te, Müslümanların güçlü ordulara sahip olduğu
B) Avrupa'nın, ticari ve ekonomik etkinliklerde zayıf kaldığı
C) İslam uygarlığının, Avrupa uygarlığından daha çok geliştiği
D) Avrupa'da, üniversitelerin kurulmaya başlandığı
E) Hristiyanlarla Müslümanlar arasındaki savaşların sona erdiği

4. Hz. Peygamber, Kur'an'ın okunması, dinin temel gereklerinin öğrenilmesi gibi konuları ön plana almıştır. Bedir Savaşı'nda ele geçirilen esirlerden, Müslümanlara okuma-yazma öğretenlerin serbest bırakılması, Hz. Peygamber'in eğitime verdiği önemin bir göstergesidir. Hz. Peygamber'in tıp tahsili için Müslümanları hatta henüz Müslüman olmayanları da o günün en önemli bilim merkezi olan İran'daki Cündişapur'a göndermesi bilime verdiği önemin bir kanıtıdır.

Yukarıdaki paragraf değerlendirildiğinde;

I. İslam, bilimle çatışan bir din değildir.
II. Hz. Peygamber, Müslümanların bilime bakış açısını şekillendirmiştir.
III. İslam dininde yalnızca dinî ilimleri öğrenmek önemlidir.

yargılarından hangilerine ulaşılamaz?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

5. Aşağıdakilerden hangisi İslam dünyasında eğitim ve bilim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği mekânlardan biri değildir?

A) Mescit B) Cami C) Medrese
D) İmarethane E) Kütüphane

6. İslam devletinin başkenti olan Medine'de Hz. Peygamber'in gündelik hayatını ve faaliyetlerini sürdürebileceği bir mescit yapılmıştı. Mescid-i Nebevi adı verilen bu yapı üç bölüme ayrılarak birinci bölümü Hz. Peygamber'in ailesine, ikinci bölümü ibadete, üçüncü bölümü de eğitim ve öğretim faaliyetlerine tahsis edilmiştir.

Buna göre;

I. İbadet ve eğitim-öğretim Müslümanın sosyal yaşamının vazgeçilmez unsurlarıdır.

II. İslamiyet'te ibadet kadar Müslümanın bilgilenmesi ve öğrenerek kendini cehaletten kurtarması da çok önemlidir.

III. İslamiyet yalnızca Müslümanların dinî yaşamını düzenlemiştir.

çıkarımlarından hangisinin doğru olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

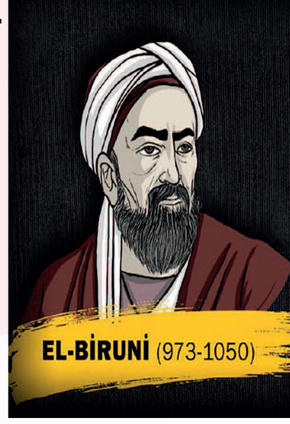
7. **Aşağıdakilerden hangisi Abbasiler döneminde kurulmuş olan Beytü'l-hikme' nin özellikleri arasında gösterilemez?**

A) Abbasi halifesi Harun Reşit tarafından kurulmuştur.
B) Bir araştırma ve eğitim kurumudur.
C) Kuruluş amaçlarından biri de dönemin ünlü astronom, matematikçi ve hekimlerini bir araya getirmektir.
D) Bilimin çeşitli alanlarındaki belli başlı eserlerin Arapçaya çevrilmesinde etkin rol oynamıştır.
E) Zamanla Orta Çağ'ın en zengin kütüphanesi ve ilmî araştırma merkezi hâline gelmiştir.

8. İslam Medeniyetinde ilimler iki başlık altında toplanmıştır: Akli İlimler (Pozitif İlimler) ve Nakli İlimler (Dinî İlimler).

Aşağıdakilerden hangisi nakli ilimlerden birisidir?

A) Matematik B) Fıkıh C) Tıp
D) Coğrafya E) Astronomi

9.

İslam bilim dünyasının önemli isimlerinden biri olan Biruni şöyle demiştir: "Ben her kişinin kendi çalışmasında yapması gerekeni yaptım: Öncekilerin başarılarını minnettarlıkla karşılamak, onların yanlışlarını ürkmeden düzeltmek, kendisine gerçek olarak görüneni gelecek kuşağa ve sonrakilere emanet etmek."

Biruni'nin bu ifadesi değerlendirildiğinde,

I. Eski bilim insanlarının çalışmaları görmezden gelinmemiş, onların birikimleri üzerine tamamlayıcı bilimsel çalışmalar yapılmıştır.

II. Biruni kendisinden önceki bilim insanlarına ön yargıyla yaklaşmamıştır.

III. Bilim, farklı bilim insanlarının ortak katkılarıyla ilerlemiştir.

çıkarımlardan hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

10. İslam medeniyetinin birikimlerini Avrupa'ya aktaran tercüme faaliyetlerinin sistemli bir hâle gelmesi, XII. Yüzyılda Tuleytula' da Bağdat'taki Beytü'l-Hikme' ye benzer bir müessese kurulmasıyla başlamıştır. Burada çalışan Müslüman, Hristiyan ve Yahudi mütercimler felsefe, astronomi, matematik, tıp, kimya, tarih, coğrafya ve edebiyat gibi ilimlerle ilgili pek çok Arapça eseri Latinceye çevirmiştir. XIII. yüzyılda diğer şehirlerde de tercüme okulları açılmaya devam etmiştir.

Bu durumun aşağıdakilerden hangisine zemin hazırladığı söylenebilir?

A) İslam medeniyetinin Batı ile birlikte yükselmesine
B) Avrupa'da skolastik düşüncenin yayılmasına
C) Hristiyanlığın Doğu'yu etkisi altına almasına
D) Avrupa'da bir zihin inkılabının meydana gelmesine
E) İslam medeniyetinin ilerleyişinin durmasına

11. Endülüs Emevileri kültür hayatının dışında tarım ve mimaride de Avrupa'yı önemli ölçüde etkilemiştir. Pirinç, pamuk ve şeker kamışını İspanya'ya ve dolayısıyla öteki Avrupa ülkelerine ilk tanıtanlar Endülüs Müslümanlarıdır. Suyun buharlaşarak azalmasını önlemek için yer altından kanallarla naklini İspanya'da ilk defa Müslümanlar uygulamıştır. Avrupa'ya kâğıt üretimi için palamut ve hurma ağaçlarından katran elde edilmesini öğretenler de yine Endülüslü Müslümanlar olmuştur.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Müslümanlar İber Yarımadası'nda yüksek bir medeniyet oluşturmuştur.
B) İslamiyet kısa sürede Avrupa kıtasının tamamına yayılmıştır.
C) Endülüs Emevileri pozitif bilimleri Batı'dan transfer etmiştir.
D) İspanya'ya diğer Avrupa ülkelerinden göçler yaşanmıştır.
E) Endülüs Emevileri İspanya'da mevali politikasını sürdürmüştür.

12. İslam medeniyetinde gelişen bilim ve bilim anlayışı, sadece İslam dünyasını değil bütün insanlığı aydınlatmıştır. Haçlı Seferleri, Akdeniz ticaretinin gelişmesi, İslam fetihleri, İspanya'da kurulan medreseler ve tercüme faaliyetleri gibi gelişmeler Avrupa'nın İslam medeniyetinden etkilenmesini sağlamıştır.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Haçlı Seferleri, Doğu ile Batı dünyalarındaki etkileşimi kesmiştir.
B) Batılı ilim insanları kendine özgü eserler vermiştir.
C) İslam medeniyeti, Avrupa'nın etkisinde gelişme kaydetmiştir.
D) İslam fetihleri, Avrupa'da etkisini yitirmiştir.
E) Müslüman bilginlerin eserleri Avrupa'da etkisini göstermiştir.

13.

Beytü'l-hikme (Bilgelik evi), bir araştırma ve eğitim kurumu olup Abbasi Halifesi el-Me'mun tarafından kurulmuştur. Bilgelik evinin en önemli görevleri, dönemin ünlü astronom, matematikçi ve hekimlerini bir araya getirmek ve bilimin çeşitli alanlarındaki belli başlı eserleri Arapçaya çevirmektir. Grekçe, Süryanice, Sanskritçe ve Farsça gibi dillerden çevrilen çok sayıda eser, Hizanetü'l-hikme adı verilen kütüphanede toplanmıştır.

Buna göre Abbasiler Dönemi ile ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Fetih hareketleri hız kazanmıştır.
B) Farklı kültür havzalarındaki eserler tercüme edilmiştir.
C) İslami eserler Avrupa dillerine çevrilmiştir.
D) Batı medeniyetinin etkisi önlenmiştir.
E) Arapça diğer dillerden üstün tutulmuştur.

14. Bir tarih öğretmeninin "İslam medeniyetinin en önemli özelliği bilgi medeniyeti olmasıdır." **ifadesini ispat etmek için aşağıdaki örneklerden hangisini vermesi <u>doğru olmaz</u>?**

A) Kur'an-ı Kerim'in pek çok yerinde insanların ilim öğrenmeye teşvik edilmesi
B) Hz. Muhammed'in Mekke'de Hilfu'l-Fudûl' un oluşmasına katkı sağlaması
C) Hz. Muhammed'in ilmin önemiyle ilgili pek çok hadisinin olması
D) Bedir Savaşı esirlerinin, okuma-yazma öğretme karşılığı serbest bırakılması
E) Hz. Muhammed'in tıp tahsili için Müslümanları İran'a göndermesi

15. Floransalı sanat tarihçisi Titus Burckhardt, “İslam nedir?” sorusuna; İslam sanatına ait Kurtuba Camisi’ni veya Kahire’deki İbn Tolun Camisi’ni, Semerkant’taki medreselerden birini veya Taç Mahal’i cevap olarak verebiliriz.

Sanat tarihçisi Burckhardt’ ın;

I. İslamiyet’in sanata verdiği değeri,

II. İslam sanatının Avrupa’dan etkilendiği,

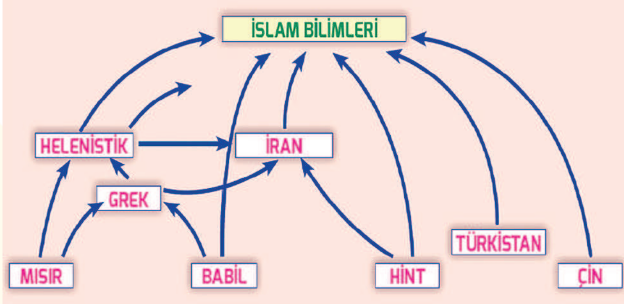
III. sanat ile İslam kelimelerinin bir arada kullanılamayacağı

durumlarından hangilerini vurguladığı söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III

D) I ve III E) I, II ve III

16.

Yukarıda İslam biliminde etkisi olan uygarlıkların silsilesi verilmiştir.

Verilen uygarlık silsilesi dikkate alındığında aşağıdakilerden hangisine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Bilimde temel medeniyetler Babil, Mısır, Hint, Türkistan ve Çin Medeniyetleridir.

B) Helenistik Medeniyetin oluşmasında birden fazla medeniyetin etkisi vardır.

C) Türkistan ve Çin Medeniyetleri, İslam Medeniyeti üzerinde doğrudan etkili olmuştur.

D) İran Medeniyeti, Çin Medeniyeti’ nin etkisinde gelişmiştir.

E) Grek Medeniyeti, Mısır ve Babil Medeniyetlerinden etkilenmiştir.

17. 1055 yılında Abbasi Halifesi Kaim Bi-Emrillah, Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey’den yardım istedi. Tuğrul Bey, askerleriyle Bağdat’a gelerek Büveyhoğullarını yendi ve halifeyi bu baskıdan kurtardı. Abbasi halifesi yaptığı yardımlar nedeniyle Tuğrul Bey’e “Doğu’nun ve Batı’nın Sultanı” unvanını verdi. Hutbenin Tuğrul Bey adına okunmasını istedi.

Yalnızca bu bilgiler dikkate alındığında aşağıdaki yargılardan hangisine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Selçuklular, İslam dünyasının koruyuculuğunu üstlenmiştir.

B) Selçukluların başkenti Bağdat yakınlarındadır.

C) Türk hükümdarı, Abbasi halifesine yardım etmiştir.

D) Abbasi halifeleri Selçuklu sultanları için dinî lider durumundadır.

E) Abbasi halifesi, yönetimine tepki gösteren devletlerle mücadelede dışarıdan destek almıştır.

18. Büyük Selçuklu Devleti’nde melik denilen sultan çocukları, atabeyler tarafından vali olarak atandıkları bölgelerde devlet işlerinde eğitilmişlerdi.

Büyük Selçuklu Devleti bu uygulama ile aşağıdakilerden hangisini amaçlamış <u>olamaz</u>?

A) Yeni Türk devletlerinin kurulmasını sağlamak

B) Taşra yönetimini denetim altında tutmak

C) Meliklerin, halkın ihtiyaçlarını gözlemlemesini sağlamak

D) Meliklere devlet yönetiminde deneyim kazandırmak

E) Eyaletlerdeki devlet egemenliğini pekiştirmek

19.
- Selçuklular ile Bizans arasındaki ilk savaştır.
- Anadolu’ya yapılan Türk akınları hızlanmıştır.

Hakkında bilgi verilen savaş aşağıdakilerden hangisidir?

A) Pasinler Savaşı B) Malazgirt Savaşı

C) Miryokefalon Savaşı D) Serahs Savaşı

E) Talas Savaşı

20. Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan, Malazgirt Savaşı'n-dan sonra komutanlarına Anadolu için "Toprak fethedenin malıdır." diyerek fethettikleri yerlerin kendilerine verileceğini ifade etmiştir.

Sultan Alparslan'ın bu uygulama ile aşağıdakilerden hangisini amaçladığı söylenebilir?

A) Merkezî otoritenin güçlenmesini sağlamak
B) Anadolu'da fetih hareketlerini hızlandırmak
C) Anadolu'yu Moğol saldırılarına karşı korumak
D) Haçlı seferlerinin başlamasına engel olmak
E) Türkmenlerin Anadolu'ya gelmesini önlemek

21. I. Serahs Savaşı
II. Pasinler Savaşı
III. Malazgirt Savaşı
IV. Katvan Savaşı

Yukarıdaki savaşlardan hangilerinin, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında etkisinin olduğu söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız III C) II ve III
D) I ve IV E) I, III ve IV

22. Selçuklular, Malazgirt Savaşı'ndan sonra doğudan gelen Türkmenleri fethettikleri bölgelere yerleştirmeye başlamışlardır.

Selçukluların bu politikayla;

I. fethedilen bölgelerde kalıcı olmak,
II. Anadolu'da Türk nüfusunu artırmak,
III. Bizans İmparatorluğu'nun Anadolu'daki etkinliğini azaltmak

amaçlarından hangilerini hedeflediği söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

23. Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılmasında;

I. Karahıtaylarla Katvan Savaşı'nın yapılması,
II. ülkenin hükümdar ailesinin ortak malı sayılması,
III. Bâtınilerin zararlı çalışmalarda bulunması

durumlarından hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

A) Yalnız II B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) I, II ve III

24.
- Oğuzların Üçoklar kolunun Kınık boyuna mensupturlar.
- 1040-1157 yılları arasında hüküm sürmüşlerdir.
- Resmi dili Farsça, saray dili Türkçe, öğretim dili Arapça' dır.
- Yöneticisi Türk, halkı çeşitli etnik gruplardan oluşmuştur.

Yukarıda özellikleri verilen Türk-İslam Devleti, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Harzemşahlar
B) Büyük Selçuklu Devleti
C) Karahanlılar
D) Gazneliler
E) Tolunoğulları

25. Dandanakan Savaşı'ndan sonra Selçuklu Türklerinin Anadolu'ya doğru ilerleyişinin hızlanmasında göçebe Oğuzların yurt ve otlak bulma ihtiyacının etkisi büyük olmuştur.

Bu durumun aşağıdakilerden hangisine ortam hazırladığı <u>söylenemez</u>?

A) Fetihlerle devlet sınırının genişlemesine
B) Anadolu'ya düzenli akınların başlamasına
C) Bizans ile askerî çatışmaların hızlanmasına
D) Malazgirt Savaşı'nın yapılmasına
E) Gazneli Devleti'nin yıkılmasına

26. Sultan Alparslan Dönemi'nde vezir Nizâmülmülk' ün çalışmaları ile Bağdat'ta Nizamiye Medresesi açılmıştır.

Bu medresenin açılmasında;

I. devlet adamı yetiştirme,

II. Batınilerin zararlı çalışmalarının önüne geçme,

III. ülkedeki eğitim-öğretim seviyesini yükseltme

hedeflerinden hangilerinin amaçlandığı söylenebilir?

A) Yalnız II B) Yalnız II C) Yalnız III

D) II ve III E) I, II ve III

27. Büyük Selçuklu Devleti'nde faaliyet göstermiş olan Divanlar ve bu Divanların görevleri ile ilgili aşağıda verilen eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Divan-ı İstifa - Mali İşler
B) Divan-ı Arz - İlmî ve sosyal işler
C) Divan-ı İşraf - Mali ve idari işlerin kontrolü
D) Divan-ı İnşa - İç ve dış yazışmalar
E) Divan-ı Mezalim - Ağır siyasi suçlara ilişkin davalara bakmak

28. Büyük Selçuklu Devleti'nde Saray teşkilatında çalışanların başında olan ve onları denetleyen görevli aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hâcibü'l – Hüccâb
B) Emir-i Candar
C) Serhenk
D) Emir-i Çaşnigir
E) Şarabdar-ı Has

29. Aşağıdakilerden hangisi Büyük Selçuklu Devleti'ndeki hukuk sistemi ile ilgili doğru bir bilgi değildir?

A) Büyük Selçuklular' da hukuk şer'i ve örfi olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
B) Şer'i hukukun temeli Kur'an-ı Kerim ve hadistir.
C) Örfi hukukun temelini eski Türk gelenekleri oluşturur.
D) Şer'i davalara emir-i dad, örfi davalara ise kadılar bakmıştır.
E) Yüksek mahkeme statüsüne sahip olan Divan-ı Mezalim'e sultan başkanlık etmiştir.

30. Aşağıdakilerden hangisi Büyük Selçuklu Devleti'nin dağılmasıyla ortaya çıkan atabeyliklerden biri değildir?

A) İldenizliler
B) Salgurlular
C) Böriler
D) Zengiler
E) Saltuklular

31.
- Siyasetname adlı eseri ile tanınır.
- Nizamiye Medreselerinin açılmasında önemli rol oynamıştır
- Büyük Selçuklu Devleti'nde ikta sistemini getirmiştir.

Hakkında bilgi verilen devlet adamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Nizâmülmülk
B) Ömer Hayyam
C) Sad-i Şirazi
D) Enveri
E) Muhammed Beyhaki

32. Büyük Selçuklu Devleti'ndeki,

- Veraset sisteminin belirsizliği
- İranlıların yönetime getirilmesiyle Türkmenlerin küstürülmesi
- Atabeylerin bağımsızlıklarını ilan etmesi

durumlarının aşağıdakilerden hangisine ortam hazırladığı savunulamaz?

A) Devletin kısa sürede parçalanmasına
B) Merkezî otoritenin zayıflamasına
C) Taht kavgalarının artmasına
D) Devlet ile tebaa arasındaki bağların zayıflamasına
E) Teokratik devlet anlayışının terk edilmesine

33. Selçukluların Türk-İslam mimarisine kazandırdıkları en önemli eserlerden biri olan ---- çadır şeklinde yapılmış anıt mezarlardır.

Parçada boş bırakılan yere aşağıdaki mimari yapılardan hangisi gelmelidir?

A) Kervansaray
B) Su kemeri
C) Kümbet
D) Kubbe
E) Medrese

34. Aşağıdakilerden hangisi Büyük Selçuklu Devleti'nin çağdaşı olan devletlerden biri değildir?

A) Gazneliler
B) Bizans
C) Karahanlılar
D) Emeviler
E) Abbasi Devleti

35. Sultan Melikşah döneminde ortaya çıkan Bâtınilik hareketinin amacı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Selçuklu tahtında hak iddia etmek
B) Sosyal ve siyasi düzeni bozmak
C) İslamiyet'in yayılmasını sağlamak
D) İran merkezli yeni bir devlet kurmak
E) Haçlılarla mücadele etmek

Kendime Notlar

Aşağıdaki soruları verilen metne göre cevaplayınız.

İSLÂM-TÜRK DEVRESİNDE TÜRK KÜLTÜRÜ

Türk tarihinin bu safhasında kurulan siyasi teşekküller artık tam bir "Bozkır ili" sayılmaz. Sosyal durum, iktisadî hayat, idarî ve askerî yönlerden olduğu gibi, dil, edebiyat, sanat itibariyle de Türkler yeni bölge ve kültür şartlarının gereklerine uymuşlar, dolayısıyla eskisinden oldukça farklı bir hüviyete bürünmüşlerdir. Bu şartlardan biri, İslamiyet'in dünyevî faaliyetleri de kadrolayan kitabî bir din olması, diğeri de yerli halkın, İslami akide ve müesseselerle birlikte, eski İran (Sâsânî) geleneklerinden bir kısmını yaşatmakta devam etmesidir. Türkler, davranışlarını çevrenin siyasi, sosyal ve kültürel durumuna göre ayarlamakta mahir kimseler olduklarından, idarelerindeki bölgelerde Müslüman kütlelerce alışılmış ve onları tedirgin etmeyen gelenek ve kuruluşlara müdahale etmemişlerdir. Bu itibarla: Sosyal tabakalaşmanın devamı, halk dili Farsça ile Kur'an dili Arapçanın konuşma ve yazışmada, edebiyatta, dinî ve ilmî eserlerde kullanılması, Türk idareciler tarafından İslâmî isimler, unvanlar, lâkaplar alınması, mevcut hükümet teşkilâtının muhafaza edilmesi, devleti koruma hizmetine yerli unsurların iştirak ettirilmesi ve İslâm inanç ve ideallerinin devlette üstün bir manevî güç durumuna yükselmesi bu Türk siyâsî teşekküllerinin özellikleri olmuşlardır. Fakat bu Türk devletleri tam bir "İslâm devleti" de değildir. Aradaki farklar temelde ve özde olduğu için mühimdir. Türk-İslâm devletinin İslam devletinden ayrıldığı noktalar özellikle, hükümranlık anlayışı, devlette askerî karakter, dinî davranış, toprak rejimi ve sosyal haklarda belirir. O hâlde bu Türk devletleri İslâm dininin hâkim bulunduğu ülkelerde mevcut "kültür çevresi" değerler ile Bozkır Türk siyâsî, sosyal, hukukî örf ve geleneklerinin birbiri ile kaynaştığı, kendine has karaktere sahip teşekküllerdir.

İbrahim Kafesoğlu/ Türk Milli Kültürü

1. Türkler İslamiyet'i kabul ederek nasıl bir değişim geçirmişlerdir? Yazınız.

....
....
....
....
....

2. Yukarıdaki metne göre Türkler nasıl tanımlanmaktadır?

....
....
....
....
....

3. Türkler, Müslümanlarca alışılmış ve onları tedirgin etmeyen gelenek ve kuruluşlara müdahale etmemişlerdir. Bu duruma örnekler nelerdir?

....
....
....
....
....

4. İslamiyet'i kabul eden Türkler tam bir İslam Devleti niteliğini alabilmişler midir? Neden?

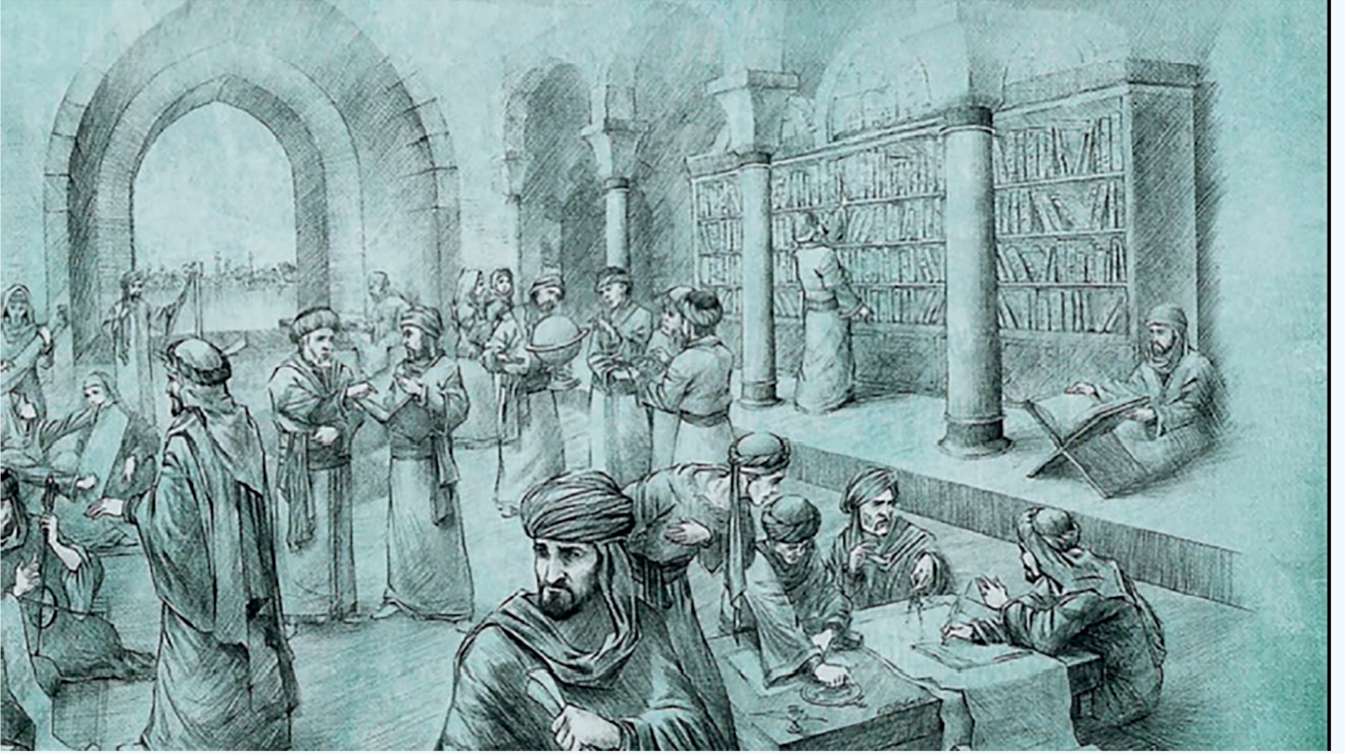
....
....
....
....
....

5. Türk-İslâm devletinin İslam devletinden ayrıldığı noktalar nelerdir? Yazınız.

....
....
....
....
....
....

Aşağıdaki soruları verilen metne göre cevaplayınız.

İSLAMÎ İLİMLER

İlk halifeler ve Emeviler devrinden başlayarak Abbasiler zamanında büyük bir yükseliş gösteren İslam ilimleri, IX-X. asırlarda en parlak devrini yaşamıştı. Müslümanlığın yayıldığı çok geniş sahalarda yaşayan kavimlerin kültür ve ananelerinden ve eski medeniyetlerden büyük nispette faydalanan İslam ilimleri başlıca ikiye ayrılabilir: Doğrudan doğruya İslam dini ile ilgili olan ilimler ve menşeini yabancı medeniyetlerden alan ve dinî mahiyeti bulunmayan ulum-ı dahiliye de denen aklî ilimler. Fethedilen bölgelerde İslam'ın yayılması; dinin nasıl ve hangi araçlarla anlatılacağı, toplumsal hayatın nasıl yaşanacağı gibi meseleleri gündeme getirmiştir. Bu nedenle Müslümanlar, bütün yönleriyle Kur'an'ı incelemeye ve Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarını tespite girişmiştir. Bu çalışmalarla naklî ilimler ortaya çıkmaya başlamıştır. Sahabelerin Kur'an öğretme faaliyetleri, tefsir ve fıkıh ilimlerine kaynaklık etmiştir. Abbasi halifelerinin, Latince ve Süryaniceden Arapçaya çevirttiği eserler ile İslam medeniyetinde farklı bilimler ortaya çıkmıştır.

İslam medeniyetinin modern dünyaya en büyük hediyesi bilimdir. Fakat Avrupa'yı yeniden hayata kavuşturan şey sadece bilim değildir. İslam medeniyetinden gelen daha başka tesirler de Avrupa hayatına ilk ışıltıları vermiştir. Avrupa'nın ilerlemesinde, İslam kültürünün tesirini görmeyeceğimiz hiçbir alan yoktur. Bu tesirin bütün açıklık, büyüklük ve devam eden gücüyle kendini gösterdiği, en büyük zaferlerin kazanılmasına sebep olduğu alan tabiat bilimleri ve bilim zihniyeti olmuştur.

1. Naklî ilimlerin ortaya çıkış nedenleri nelerdir? Açıklayınız.

....
....
....
....
....

2. Akli ilimlere İslam âleminin katkıları neler olmuştur?

....
....
....
....
....

3. Aşağıdaki tabloda verilen ilimlerin karşısına "naklî ilim" veya "akli ilim" olduğunu yazınız.

	NAKLÎ İLİM	AKLİ İLİM
Tefsir		
Matematik		
Astronomi		
Fıkıh		
Akaid		
Kelam		
Kimya		
Hadis		

Beceri Temelli - 1

Aşağıdaki soruları verilen metin, şema ve haritadan hareketle cevaplayınız.

İSLAM MEDENİYETİNİN KÜLTÜR HAVZALARI

Endülüs Havzası	Bağdat Havzası	Horasan Havzası

Medrese ve Önemli Kurumlar

Endülüs Havzası	Bağdat Havzası	Horasan Havzası
Kurtuba Medresesi Gırnata Medresesi	Beytü'l-hikme Nizamiye Medreseleri Cundişapur Akademisi	Nişabur Medresesi Belh Medresesi Semerkant Medresesi Uluğ Bey Rasathanesi Nişabur Bimaristanı

Cundişapur Akademisi

İslam âleminde Enûşirvân-ı Âdil diye bilinen Sasani hükümdarlarından I. Hüsrev (531-579) Cundişapur şehrinde felsefe, tıp ve diğer ilimlerin okutulduğu bir mektep kurmuş ve onun zamanında şehir büyük bir ilim merkezi hâline gelmiştir. I. Hüsrev'in kurmuş olduğu tıp okulunda Hintli doktorların yanında Yunanlı doktorlar da görev yapmıştır. Aramice öğretim yapan okul, Hint ve Yunan kültüründen etkilenmiş daha sonra Müslüman tıp kültürünün oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. Hz. Peygamber Dönemi'nde meşhur bir Arap doktoru olan Hâris b. Kelede'nin Cundişapur' da tıp tahsili gördüğü rivayet edilmiştir. Hz. Ömer zamanında barış yoluyla alınan Cundişapur, Müslümanların eline geçtikten sonra da önemini korumuş ve burada birçok âlim yetişmiştir.

Uslu R. (1993), Cündişâpûr, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (C.8). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. (s. 117-118'den düzenlenmiştir.)

1. Kültür havzalarının oluşmasında hangi kurumlar etkili olmuştur?

2. İslam kültür havzalarına farklı isimler verilmesi gerekseydi siz hangi adları uygun görürdünüz? Gerekçelendiriniz.

3. İran'ın fethinden sonra Cundişapur Akademisi'nin tıp merkezi olarak devam etmesini İslam medeniyeti açısından yorumlayınız.

4. Günümüzde, Türkiye'de bilimsel faaliyetlerde bulunan kurumlara örnekler veriniz.

Aşağıdaki soruları verilen metinleri dikkate alarak cevaplayınız.

İSLAM'IN ALTIN ÇAĞI

Ben İbn-i Sina, Buhara yakınındaki Efşene köyünde doğdum. Avrupalılar tarafından Avicenna diye adlandırıldım. Tıp, fizik, astronomi, felsefe, mantık alanlarında çalışıp birçok eser verdim. El Kanun Fı'ttıp (Tıp Kanunu) eserim Latinceye çevrildi ve Avrupa'da tıp eğitimi veren üniversitelerde ders kitabı olarak okutuldu.

Ben Farabi, Türkistan'ın Farab şehrinde doğdum. Felsefe, mantık, matematik, musiki alanlarında çalışıp eserler verdim. Bu eserlerimin çoğu Batı dillerine çevrildi. Kanun adı verilen müzik aletini icat ettim. Aristo'nun eserlerini inceleyip düşüncelerini yorumladığım için Muallim-i Sânî unvanıyla anıldım.

Ben Birunî, Harizm'in merkezi Kas'da doğdum. Gökbilim, matematik, doğa bilimleri, coğrafya ve tarih alanlarında çalışıp eserler verdim. El Kanun-ül Mesüdî adlı eserim, astronomi alanında önemli bilgiler içermektedir. Dünyanın çeşitli kütüphanelerinde birçok eserimin yazma nüshaları bulunmaktadır.

1. İbn Sina, Farabi ve Biruni gibi İslam bilim insanlarının yaptıkları çalışmalar ve bu çalışmaların Avrupa'ya etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz? Açıklayınız.

....
....
....
....
....
....
....
....
....

2. "Batı'nın karanlık dünyasını aydınlatan Doğu'nun güneşidir." sözünü metinlerde verilen hangi bilgilerle destekleyebilirsiniz?

....
....
....
....
....
....
....
....
....

3.Sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasındaki dönemin, İslam dünyasının altın çağı olarak nitelendirilmesinin sebepleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

....
....
....
....
....
....
....
....
....

4. Siz bu dönemde yaşamış bir bilim insanı olsaydınız hangi alanda çalışmak isterdiniz? Açıklayınız.

....
....
....
....
....
....
....
....
....

Aşağıdaki soruları verilen metinlerden ve görsellerden hareketle cevaplayınız.

METİN 1

Birleşmiş Milletler ve uzman kurumları tarafından yayınlanan UNESCO Courier adındaki derginin Haziran 1974 sayısında El-Biruni tanıtılmıştır. Derginin kapağında "1000 Yıl Önce Orta Asya'da Evrensel Bir Dahi El-Biruni Astronom, Tarihçi, Botanikçi, Eczacı, Jeolog, Şair, Filozof, Matematikçi, Coğrafyacı, Hümanist" yazılmıştır. Derginin içeriğinde, tamamen El-Biruni hakkında yazılan makaleler bulunmaktadır.

METİN 2

..."Bana İslam dünyasının en büyük âlimi kimdir? diye sorarsanız beni çok zor bir durumda bırakmış olursunuz ama en büyük âlimlerden bazılarını anlatın dediğiniz zaman biraz daha rahatlık gelir bana." ..."Biruni kolay kolay bilinmeyecek büyüklükte bir insandır. Sadece Biruni değil o kadar çok Biruni var ki o altın çağda! Bakın size şunu anlatacağım: Biruni, 27 yaşındayken 18 yaşındaki İbn-i Sina ile yazılı bir münakaşaya giriyor, konu nedir biliyor musunuz? 'Işığın sürati ölçüsüz müdür yani la mütenahi midir, yoksa zamanda ölçülebilir mi?' Ne müthiş bir şey değil mi! Biruni'nin İbni Sina hakkında çok güzel bir ifadesi var 'Fazıl genç Ebû Ali.' yani faziletli diyor ona."

Beceri Temelli - 3

1. El-Biruni'nin "Evrensel Bir Deha" olarak anılmasının sebepleri neler olabilir?

2. Fuat Sezgin'in "İslam dünyasının en büyük âlimi kimdir?" sorusuna cevap vermekte zorlanmasının sebepleri neler olabilir?

3. Siz bir makale yazmak isteseydiniz hangi bilim insanını araştırırdınız?

Aşağıdaki soruları verilen metinden hareketle cevaplayınız.

SİYASİ VE İKTİSADİ GÜÇ

Eski Türk devlet geleneğine göre Selçukluların hâkim olduğu topraklar ve ileride fethedilmesi planlanan ülke ve şehirler, hükümdara tabi olmaları şartıyla hanedan mensupları arasında paylaştırıldı. Tuğrul Bey, çocuğu olmadığı için Çağrı Bey'in oğlu Süleyman'ı veliaht tayin etmişti. Bu nedenle Tuğrul Beyin ölümünden sonra Süleyman hükümdar oldu. Ancak Alp Arslan, kardeşinin hükümdarlığını tanımayıp kendini sultan ilan etti ve adına hutbe okuttu. Alp Arslan, babası Çağrı Bey'in hâkim olduğu topraklarla amcası Tuğrul Bey'in hâkimiyetindeki yerleri birleştirerek Ceyhun'dan Dicle'ye kadar uzanan büyük bir devletin hükümdarı oldu. Geniş bir coğrafyada siyasi istikrarın devamı, İktisadi hayatın gelişmesine bağlıydı. Sultan Melikşah zamanında ticari vergiler ve gümrük vergilerinin toplamı 600.000 dinarı bulmuştu. Eyaletlerin merkeze ödedikleri vergi 215 milyon dinara ulaşmıştı. Bu miktarın, XIV. yüzyıl başlarında yaklaşık aynı coğrafyaya hükmeden İlhanlı Devleti vergi gelirlerinin on katından daha fazla olması XI. yüzyılın son çeyreğinde Selçuklu ekonomik gücünün hangi noktaya eriştiğini göstermektedir.

Sümer, F. (2009), Selçuklular, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (C.36). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. (s. 365-371'den düzenlenmiştir.)

Özgüdenli, O. G. (2009), Selçuklular, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (C.36). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. (s. 371-375'ten düzenlenmiştir.)

1. Selçuklulardaki egemenlik anlayışını devlet ömrü ile ilişkilendirerek değerlendiriniz.

2. "Sultan Alp Arsan kendi adına hutbe okutmak suretiyle hükümdarlığını ilan etmiştir." yargısı dikkate alındığında Alp Arslan'ın başka hangi alametleri yerine getirmesi beklenir?

3.XI. yüzyılda büyük bir ekonomik güce ulaşan Selçuklular, sizce iktisadi hayatı geliştirmek için hangi faaliyetleri gerçekleştirmiş olabilir?

4. Selçuklular zamanında sağlanan ekonomik canlılığın sosyal ve kültürel hayata etkileri neler olabilir?

Aşağıdaki soruları verilen metinlerden hareketle cevaplayınız.

NASİHATNAME

SİYASETNAME

Sultan Melikşah'ın isteği üzerine Selçuklu veziri Nizamülmülk tarafından kaleme alınmış olan Siyasetname adlı eser, benzerlerinde olduğu gibi dönemin hükümdarına övgü mahiyetinde ya da ideal hükümdarın özelliklerinin anlatıldığı klasik nasihat kitaplarından biri değildir. Siyasetname, bu konularla ilgili bolca önerilerde bulunmanın yanında geçmişteki devlet adamlarının icraatlarını belirterek örnekler de vermektedir. Dört Halife Dönemi, Sasaniler, Safevîler, Abbasiler, Emeviler, Samanoğulları, Karahanlılar ve Gazneliler gibi Selçuklu Devleti'nden önceki devletlere ilişkin önemli bilgileri yansıtmakla kalmamış, aynı zamanda bu devletlerin teşkilat yapısı ile Selçuklu teşkilatı arasında karşılaştırmalar yaparak Melikşah devri Selçuklu toplumsal yapısını da ortaya koymuştur. Siyasetnameler; yazıldıkları dönemin sosyal, ekonomik, dinî ve kültürel yaşantısını da aksettirdikleri için son derece önemli belgelerdir. Yusuf Has Hacib'in Kutadgu-Bilig adlı eseri siyasetname türünde yazılmış önemli örneklerdendir. Osmanlı Devleti Dönemi'nde, siyasetname alanında yazılmış en önemli eserlerden biri de Koçi Bey tarafından IV. Murad ve Sultan İbrahim'e yazılmış olan Koçi Bey Risalesi'dir.

HÜKÜMDAR (Prens)

Floransa Cumhuriyeti'nin ikinci yazmanı olarak sarayda göreve başlayan (1498) Machiavelli, İtalya'nın bir an önce siyasal bağımsızlığını kazanabilmesi için tavsiyelerde bulunmuş ve İtalya'nın değişik bölgelerini yöneten hükümdarlardan birinin yüreklilik gösterip tüm İtalya'yı birleştirmesini ve ülkeyi yabancı egemenliğinden kurtarmasını dilemiştir. Machiavelli, kendisini üne kavuşturan eseri olan Hükümdar'ı sadece hükümdarlık biçimlerini incelemek, İtalya'nın parçalanmış siyasi yapısını ortaya koymak ve bu durumu ortadan kaldıracak tavsiyelerde bulunmak amacıyla yazmamıştır. Machiavelli, eserinde hükümdarın ne olduğunu, kaç çeşit hükümdarlık bulunduğunu, hükümdarlığın nasıl ele geçirilip korunduğunu ve nasıl yitirildiğini ele almıştır.

1. a) Nizamülmülk ve Machiavelli' ye ait Siyasetname ve Hükümdar adlı eserlerin yazılış amaçları sizce ne olabilir?
b) Bu iki eserin yazılış amaçlarından yola çıkarak eserlerin içeriğindeki en önemli fark nedir?

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

2. Devlet yönetiminde siyasetname yazma geleneğinin oluşmasının nedenleri neler olabilir?

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

3. Nizamülmülk' ün Siyasetname' deki örneklerde belirttiği bir hükümdarın ahlaki açıdan sahip olması gereken özellikleri boşluklara yazınız.

a) "Adâletle hükmedenler Cennet'te aileleri ve idare ettikleri kişilerle birlikte nurdan saraylarda ikamet edecekler."

....

b) "Bu dünya padişahların amel defteridir, iyi olurlarsa iyilikle, kötü olurlarsa kötülük ve Unsurî' nin dediği gibi nefretle anılırlar."

....

c) "...Sultan Tuğrul, sofranın çok iyi hazırlanmasını ve çeşitli yemekler bulundurulmasını emrederdi. Sabahleyin atına binip gezintiye çıktığı veya ava gittiği zaman refakatinde yiyecek yüklü yirmi katır bulunurdu. Sahrada sofra kurulduğu zaman, o kadar çok ve çeşitli yemekler bulunurdu ki bütün emirler ve Türkler hayret içinde kalırlardı..."

....

d) "Kemal sahibi ve akıllı insanlar öfkelerini gizlerler. Böylelerinin öfkeleri akıllarına değil, akılları öfkelerine galip gelir."

....

Aşağıdaki soruları verilen metinlerden hareketle cevaplayınız.

İLİM ARAYANLAR

Selçuklu veziri Nizamülmülk, Şii Fâtımîler'in Sünni Abbâsîler'i ve Selçuklular'ı yıpratmak amacıyla siyasi ve askerî faaliyetlerin yanı sıra ilmî açıdan da yoğun bir propagandaya giriştikleri dönemde, devletin ihtiyaç duyduğu görevlileri yetiştirmek için ülkenin her tarafında medreseler açmaya karar vermiştir. Sultan Alparslan'dan gerekli izni alan Nizamülmülk, Nişabur Nizamiye Medresesinden sonra Bağdat Nizamiye Medresesinin inşasına başlamıştır. Nizamiye Medreseleri külliye biçiminde tasarlanmıştır. Medreseye ek olarak kütüphane, hastane, mescit ve zaviye de bu yapı grubuna dâhil edilmiştir. Medresenin yakınında yaptırdığı çarşı ile arazi, hamam ve dükkânların gelirlerini müderris ve öğrencilere tahsis etmiştir. Nizamiye Medreselerinde, maddi imkânı olmadığı için eğitim alamayan öğrencilere de eğitim imkânı tanınmıştır. Nizamiye Medreseleri, devlet desteğiyle kurulan ve yaygınlaştırılan medreselerdir.

Medreselere öğrencilerin ihtiyacına göre dershaneler, geniş bir toplantı salonu, depo, kiler, hamam, mutfak, ayrıca ibadet ve aynı zamanda cuma günleri namaz kılınıp halka vaaz verilen mescit de dâhil edilmiştir. Eğitim-öğretim süresi 4 yıldır. Dünyadaki ilk diploma uygulaması sayılabilecek ilk icazetname uygulaması bu kurumda yapılmıştır. Hukuk, İlahiyat, Edebiyat, Siyasal Bilgiler ve belli oranda da Fen Fakültesi müfredatını birleştiren Nizamiye Medreselerinde başta Kur'an olmak üzere hadis, fıkıh, kelam, Arapça, edebiyat, şiir, hitabet, tarih, coğrafya, müzik, hat, felsefe, mantık, riyaziye, hendese, ve hukuk gibi dersler verilmiştir.

1. Nizamiye Medreselerinin eğitime kurumsal, düşünsel ve yönetimsel alanlardaki etkileri nelerdir?

Kurumsal alanda etkileri: ....

Düşünsel alanda etkileri: ....

Yönetimsel alanda etkileri: ....

2. Nizamiye Medreselerinin hangi özellikleri Büyük Selçuklu Devleti'nin sosyal devlet olduğunu kanıtlar niteliktedir?

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

3. Nizamiye Medreseleri ile ilgili aşağıda verilen doğru bilgileri işaretleyiniz.

Örgün bir eğitim kurumudur.	
Külliye şeklindeki yapılardır.	
Özel eğitim kurumlarıdır.	
Müderrislerin gelirleri vardır.	
Bir eğitim kurumu olarak inşa edilmiştir.	
Yükseköğretim kurumlarıdır.	
Sadece din adamı yetiştirmektedir.	
Gelirlerini vakıflardan sağlarlar.	

"Orduların mızrağı ancak bir mil öteye gider. Eğitim ordusunun etkisi ise yüzyılları kuşatır."

NİZAMÜLMÜLK

Aşağıdaki soruları verilen metinlerden hareketle cevaplayınız.

SELÇUKLULAR'DA BİLİMSEL DÜŞÜNCE

METİN 1

Ömer Hayyam, Batı'da Doğu'nun en fazla hayranlık duyulan şairi ve en tanınmış âlimlerinden biridir. 1892'de Londra'da onun adına bir kulüp kurulmuş, 1970'te Ay'ın üzerindeki bir kratere, 1980'de yeni bulunan bir kuyruklu yıldıza adı verilmiştir.

Google ana sayfasındaki logoya tıklayanlar, 18 Mayıs 1048'de doğan Ömer Hayyam' a özel doodle ile karşılaştı.

https://www.aa.com.tr/tr/yasam/googledan-omer-hayyama-ozel-doodle/1481238

METİN 2

Batı ve Doğu dünyasında daha çok şair olarak bilinen Ömer Hayyam, İslam dünyasında Hakîm ünvanı verilen; Harezmî, Bîrûnî, İbn-i Sina ve el-Heysem gibi çok yönlü İslam bilginlerinden birisidir. Melikşah Gözlem Evi'nde 18 yıl görev yapan Ömer Hayyam, Melikşah'ın isteği ile yeni bir takvim hazırlamış ve güneş yılını 365.24219858156 gün olarak belirlemiştir. Bugünkü bilgilerimize göre ortalama bir insan ömrü kadar bir sürede, Güneş yılı süresi virgülden sonra altıncı basamaktan başlayarak değişik değerler almaktadır. **Örneğin;** bu değer 19. yüzyılın sonunda 365.242196 iken günümüzde 365.242190 gündür. Bu açıdan baktığımızda, Hayyam' ın verdiği değer, olağanüstü doğruluktadır. Bu çalışmalar sonucunda; 1079'da, hem Zîc-i Melikşâhî (Melikşâh Zîci) adlı zîc hem de Târîh el Celâlî (Celâli Takvimi/Celâleddin Takvimi) düzenlenmiştir. Hâlen İran ve Afganistan'da kullanılmakta olan bu takvim, yaklaşık 5 yüzyıl sonra yapılan ve bugün de kullanılan Gregoryen takviminden çok daha dakiktir. Öyle ki Gregoryen takviminde her 3300 yılda bir günlük bir hata oluşurken bu hata Celâli takviminde 5000 yılda bir gün olmaktadır.

Dayday, N, ve Altın, V. (2010). Gök Biliminde Türk İslam Bilginleri. İstanbul: Erkam Matbaası. (s.109'dan düzenlenmiştir.)

1. Ömer Hayyam adına Londra'da kulüp kurulmasının, Ay'ın bir krateri ile bir kuyruklu yıldıza onun isminin verilmesi ve Google'ın Ömer Hayyam' a özel doodle düzenlemesinin nedenleri neler olabilir?

2. Metinde geçen "çok yönlü İslam bilgini" ifadesi ile ne anlatılmak istenmiştir? Açıklayınız.

3. Celâli takvimi, Gregoryen takvimine göre daha dakik olmasına rağmen günümüzde Celâli takviminin kullanılmamasını nasıl yorumlarsınız?

4. Selçuklu Sultanı Melikşah'ın gözlemevi yaptırması ve yeni bir takvim hazırlatmak istemesini, devlet-bilim ilişkisi açısından değerlendiriniz.

Aşağıdaki soruları verilen metinlerden hareketle cevaplayınız.

DANDANAKAN SAVAŞI

Selçuklular en ümitsiz ve tehlikeli bir zamanda, 1038 Ramazan Bayramı'nda, muazzam Gazne ordusuna karşı ilk zaferi kazandığında Abbasi elçisi de Nişabur' da onlara geliyordu. Beş asır önce ecdatları Gök Türklere, Çin ve Bizans elçilerinin gelişini hatırladılar. Selçuklular bu münasebetle halife tarafından tanındıklarını düşünerek çok sevindiler ve gurur duydular. Böylece uzun bir mücadele ve göç devrinin artık sona erdiğini ve uğurlu bir dönemin başında bulunduklarını anladılar.

Tuğrul Bey, 23 Mayıs 1040 Cuma günü, Dandanakan Meydan Muharebesi'ni kazanıp saltanatını ilan edince halifeye gönderdiği elçi ve mektup ile kendilerinin padişahzade (yâni Oğuz Han nesli) ve Gazne sultanlarının kölezade olduklarını bildiriyor ve bu suretle İslam hâkimiyeti ve saltanatının kendilerine aidiyetini belirtiyordu. Tuğrul Bey, mektubun başına ok ve yaydan müteşekkil tuğrasını da koymuştu.

Turan, O. (2009). Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi. İstanbul: Ötüken Yayınları. (s.202'den düzenlenmiştir).

1. Çin ve Bizans elçilerinin Gök Türklere gelişinin, Selçuklular tarafından hatırlanmasının gerekçeleri neler olabilir?

....

....

....

....

....

....

....

....

....

2. Dandanakan Meydan Muharebesi'nin, Türk-İslam dünyasını siyasi açıdan nasıl etkilediğini yorumlayınız?

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

3. Mektubun başındaki tuğrayı oluşturan ok ve yayın anlamı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

....

....

....

....

....

....

....

....

....

4. Türk tarihindeki uğurlu kabul edilen dönemlere siz hangi hükümdar dönemini örnek gösterirdiniz? Neden?

....

....

....

....

....

....

....

....

....

BÜYÜK SELÇUKLULAR DEVLETİ'NDE DİVANLAR

TANILAYICI DALLANMIŞ AĞAÇ

Aşağıda birbirleri ile bağlantılı Doğru/Yanlış ifadeler içeren Tanılayıcı Dallanmış Ağaç tekniğinde bir bilgi verilmiştir. İlk cümleden başlayarak her doğru (D) ya da yanlış (Y) cevabınıza göre çıkışlardan sadece birini işaretleyiniz.

Divan-ı Âla ya da Divan-ı Saltanat olarak da bilinen ve veziriazamın başkanlığında toplanan Büyük Divanda bütün devlet işleri yürütülürdü.

(D) → Divan-ı Arz ,Büyük Divana bağlı olarak askerlik işlerini yürütürdü.

- (D) → Divan-ı Arz 'ın başında arız isimli görevli bulunurdu.
  - (D) → 1.Çıkış ☐
  - (Y) → 2.Çıkış ☐
- (Y) → İç ve dış yazışmalardan münşi isimli görevli sorumludur.
  - (D) → 3.Çıkış ☐
  - (Y) → 4.Çıkış ☐

(Y) → Başında müstevfi isimli görevlinin bulunduğu Divan-ı İstifa, Büyük Divana bağlı olarak bütün mali işleri yürütürdü.

- (D) → Mali ve idari işlerinin teftişinden müşrif isimli görevli sorumludur.
  - (D) → 5.Çıkış ☐
  - (Y) → 6.Çıkış ☐
- (Y) → Divan-ı Tuğra iç ve dış yazışmalardan sorumlu divandır
  - (D) → 7.Çıkış ☐
  - (Y) → 8.Çıkış ☐

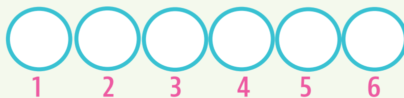
Aşağıdaki bulmacayı çözerek anahtar kelimeyi bulunuz.

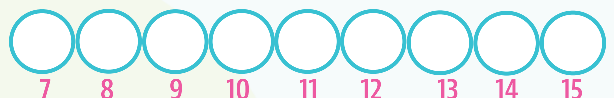
SOLDAN SAĞA

2. Müzik alanındaki eserinde ud ve kanun gibi müzik aletlerinden ilk defa bahseden İslam alimi.
4. İslam hukuku.
7. Bizans ve Büyük Selçuklu orduları arasında yapılan ilk savaş.
8. Işık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı.
9. Halifenin, hükümdara gönderdiği ve onun iktidarını tanıdığına dair belge.
13. İbn-i Sina'nın icat ettiği ufuk açısını ölçmeye yarayan gözlem aleti.
15. Meliklerin hocası.
17. Nizâmülmülk tarafından kaleme alınan eser.
18. Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulmasını sağlayan savaş.
19. Hükümdarın yiyecek işlerinden sorumlu kişi.
20. Sultanların kapılarında beş, meliklerde ise üç vakit çalınan askerî mızıka.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Oğuz boylarından Müslümanlığı kabul edenler.
3. Sultan Melikşah'ın eşi.
5. İslam felsefesi
6. Bâtınilerin lideri.
10. Sultan Melikşah'ın Büyük Selçuklu Devleti'nin başkentini taşıdığı şehir.
11. Divan-ı İşraf' ın başında bulunan kişi.
12. Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulduğu merkez.
14. Saltanat şemsiyesi.
16. Gözlemevi.

ANAHTAR KELİME

Kelime Avı

Aşağıdaki bulmacayı çözerek anahtar kelimeyi bulunuz.

İbn-i Sina	AVENİNAC
Farabi	NAZABURA
Özbekistan	ATNERKSNE
Bâtınilik	İTESLHAKLAAU
Hizanetü'l-hikme	KÜNAPHÜET
Astronomi	AANRTEASH
Napoli Krallığı	ONALSRE
İbn-i Rüşd	RRVOEAES
Kimya	BARNYACYBAİNHİ
Hastane	RTSAMİANİB
Aliboron	İBİRUN
El-Kânûn Fi't-Tıbb	ITANNBBKUNUI
Alkindus	DİİNK
Müfessir	RSFEİT
Süsleme	ZHİETP
Muhaddis	SDAHİ

ANAHTAR KELİME

1 2 3 4 5 6 7 8

9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

CEVAP ANAHTARI

EŞLEŞTİRME-I

1. C
2. D
3. Ç
4. B
5. A

BOŞLUK DOLDURMA

1. Beytü'l-hikme
2. el-Hârizmî/ Kindî/ Ferganî/ el-Belhî
3. Cabir
4. Ömer Hayyam/ Sultan Melikşah
5. Gazalî
6. İkinci Öğretmen
7. Farabi
8. İbn-i Sina
9. Kaşgar/ Balasagun
10. İbn-i Rüşd
11. Sultan-ı Azam
12. hâcibü'l -hüccâb
13. Divan-ı Berid
14. kadı
15. emir-i dad
16. Divan-ı Mezalim
17. süvari
18. Nişabur/ Bağdat
19. Nizâmülmülk
20. Şii Fâtımiler / Bâtınilerin

ÇOKTAN SEÇMELİ

1. A	11. A	21. C	31. A
2. E	12. E	22. E	32. A
3. C	13. B	23. E	33. C
4. C	14. B	24. B	34. D
5. D	15. A	25. E	35. B
6. D	16. D	26. E	
7. A	17. D	27. B	
8. B	18. A	28. A	
9. E	19. A	29. D	
10. D	20. B	30. E	

AÇIK UÇLU

1. Türkler İslamiyet'i kabul ederek, sosyal durum, iktisadî hayat, idarî ve askerî yönlerden olduğu gibi, dil, edebiyat, sanat itibariyle de yeni bölge ve kültür şartlarının gereklerine uymuşlar, dolayısıyla eskisinden oldukça farklı bir hüviyete bürünmüşlerdir.

2. Türkler, davranışlarını çevrenin siyasi, sosyal ve kültürel durumuna göre ayarlamakta mahir kimseler olarak tanımlanmıştır.

3. Türkler, Müslümanlarca alışılmış sosyal tabakalaşmanın devamına, halk dili Farsça ile Kur'an dili Arapçanın konuşma ve yazışmada, edebiyatta, dinî ve ilmî eserlerde kullanılmasına izin vermiş, Türk idareciler tarafından İslâmî isimler, unvanlar, lâkaplar alınması, mevcut hükümet teşkilâtının muhafaza edilmesi, devleti koruma hizmetine yerli unsurların iştirak ettirilmesi ve İslâm inanç ve ideallerinin devlette üstün bir manevî güç durumuna yükselmesi Türk siyâsî teşekküllerinin özellikleri olmuşlardır.

4. Bozkır kültürünün hakim olduğu Türk devletleri ile İslâm dininin hâkim bulunduğu ülkelerde mevcut "kültür çevresi" değerleri arasındaki farkların temelde ve özde çok mühim olmasından kaynaklı Türk devletleri tam bir "İslâm devleti" değildir.

5. Türk-İslâm devletinin İslam devletinden ayrıldığı noktalar özellikle, hükümranlık anlayışı, devlette askerî karakter, dinî davranış, toprak rejimi ve sosyal haklarda belirir. Bu nedenle Türk-İslam devletleri İslâm dininin hâkim bulunduğu ülkelerde mevcut "kültür çevresi" değerler ile Bozkır Türk siyâsî, sosyal, hukukî örf ve geleneklerinin birbiri ile kaynaştığı, kendine has karaktere sahip teşekküllerdir.

KAVRAM ÖĞRETİMİ KİTABINDAN

1. İslam'ın farklı coğrafyalara yayılması dinin nasıl ve hangi araçlarla anlatılacağı, toplumsal hayatın nasıl yaşanacağı gibi meseleleri gündeme getirmiştir. Bu nedenle Müslümanlar, bütün yönleriyle Kur'an'ı incelemeye ve Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarını tespite girişmiştir. Bu çalışmalarla naklî ilimler ortaya çıkmaya başlamıştır.

2. Günümüz Avrupa medeniyetinin temelini oluşturan unsurların pek çoğunda İslam kültürünün etkisi vardır. Özellikle tabiat bilimleri ve bilim zihniyetinde. Ayrıntılı olarak bakacak olursak matematik, astronomi, mekanik, coğrafya gibi ilimlerde İslam bilim insanlarının katkısı bu ilimlerin bu günkü gelişimine büyük katkı sağlamıştır.

3.

	NAKLÎ İLİM	AKLİ İLİM
Tefsir	X	
Matematik		X
Astronomi		X
Fıkıh	X	
Akaid	X	
Kelam	X	
Kimya		X
Hadis	X	

BECERİ TEMELLİ-1

1. Rasathane, bimaristan, akademi ve medreseler etkili olmuştur.

2. Öğrencilerin bilgi birikimleri göz önüne alındığında; Horasan Havzası'na Ömer Hayyam, Farabi ve İbn-i Sina gibi âlimler nedeniyle felsefe havzası; Bağdat Havzası'na Beytü'l-hikme ve Nizamiye Medreseleri nedeniyle bilim ve tercüme havzası; Endülüs Havzası'na ise İslam dünyasında gelişen ilmî Avrupa'ya taşıdığı için aydınlanma havzası vb. cevaplar vermesi beklenir.

3. . İlmî sürekli teşvik eden İslam medeniyeti, kendinden önce kurulan ve insanlığın yararına faaliyet gösteren kurumlara son vermemiş aksine bu kurumların güçlendirerek bilimin ilerlemesine katkı sağlamıştır. Bu nedenle İran'da bulunan ve dönemin önemli ilim merkezlerinden biri olan Cundişapur Akademisi'nin faaliyetlerine devam etmesi sağlanmıştır. Bu akademi Müslümanların hâkimiyetinde Bağdat Havzası'nda yüzyıllar boyunca ilim üretmeye devam etmiştir.

4. Günümüz Türkiye'sinde; üniversiteler, TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu), Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu vb. kurumlar bilimsel faaliyetlerde bulunmaktadır.

BECERİ TEMELLİ-2

1. . İbn-i Sina, Farabi ve Biruni' nin çalışmaları Avrupa ülkeleri tarafından örnek alınmıştır. Bu bilim insanlarının yazdığı eserler, Avrupa'daki üniversitelerde ders kitabı olarak okutulmuştur.

2. Orta Çağ'da Batı dünyası, "Karanlık Çağ" olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde Avrupa'da skolastik düşünce hâkimdir ve bilimsel çalışmalar geri planda kalmıştır. Oysa aynı dönemde İslam dünyasında tıp, fizik, mantık, felsefe, matematik, astronomi gibi birçok alanda ilmi çalışmalar yapılmaktaydı. Batı, kendi içinde bir dönüşüm geçirirken Doğu'daki bilimsel gelişmeleri de dikkate almaya başlamıştır. Batılılar, İslam dünyasındaki bilimsel çalışmaları takip etmiş ve İslam bilim insanlarını eserlerini kendi dillerine çevirip onlardan yararlanmıştır.

3. Hz. Muhammed döneminden itibaren eğitime büyük bir önem verilmiştir. Hz. Muhammed'in başlattığı eğitim ve bilim alanındaki çalışmalar, Dört Halife döneminde de devam etmiştir. Emeviler, birçok şehirde kütüphaneler ve medreseler kurmuştur. Abbasiler devrinde ise o dönemin en büyük kütüphanesi ve bilim merkezi olan Beytül Hikme kurulmuştur. Bu merkezde ünlü düşünür ve bilim insanlarının eserleri tercüme edilip incelenmiştir. İlimi çalışmalar sürekli desteklenmiştir. Bütün bu gelişmeler sayesinde sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasında İslam dünyası, bilime öncülük etmiştir.

4. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Astronomi alanında çalışmak isterdim. Böylece yıldızları ve gezegenleri incelerdim." şeklinde farklı yanıtlar verilebilir.

BECERİ TEMELLİ-3

1. Dergi kapağında astronom, tarihçi, botanikçi, eczacı, jeolog, şair, filozof, matematikçi, coğrafyacı olarak sıralanan özelliklerin bir bilim insanında aynı anda bulunması nadirdir. Çok yönlü bir bilim insanı olan Biruni; matematiksel coğrafya, küresel trigonometri, eczacılık gibi bilim dallarını kuran kişi olarak tanınmış olması, "Evrensel bir Deha" olarak anılmasını sağlamıştır.

2. İslam Medeniyetinde farklı bilim dallarında çalışma yapan bilim insanlarının çok olması ve her birinin başlı başına önemli çalışmalar ortaya koymasından ileri geldiği şeklinde cevap verilebilir.

3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak İslam medeniyetinin doğduğu ve geliştiği dönemde yaşamış Biruni, İbn-i Sina, Farabi, Gazali, Harezmî ve daha birçok bilim insanı hakkında makale yazabileceklerini ifade edebilirler.

BECERİ TEMELLİ-4

1. . Ülke hanedan ailesinin ortak malıdır anlayışı taht kavgalarına neden olmuştur. Bunun sonucunda merkezî otorite zayıfladığı için devletin ömrü kısa olmuştur.

2. Hükümdarlık alametlerini yerine getirmesi beklenir. Bunlar: hutbe okutmak, para bastırmak, sancak, çetr, taht, davul, otağ, kotuz, tuğ, ok ve yaydır.

3. Öğrencinin bilgi birikimi dikkate alındığında; yeni su kanalları inşa edilmiş, ikta sistemi etkili kullanılmış, kervanların güvenliği sağlanmış, milletlerarası ticaret geliştirilmiştir vb. cevaplar vermesi beklenir.

4. Selçuklular zamanında sağlanan ekonomik canlılık sayesinde toplumsal refah artmış, sağlık, eğitim ve kültür faaliyetlerinde büyük gelişme kaydedilmiştir. Vergilerin bir kısmıyla ülke imar edilmiş, büyük vakıf ve hayır eserleri kurulmuştur. Hastane ve eğitim faaliyetleri için medreseler ayrıca imaretin yer aldığı külliyeler yapılmıştır.

BECERİ TEMELLİ-5

1. a) Her iki eserin de yazılış amaçlarının aynı olduğunu ve hükümdarlara doğru olduğuna inandıkları yönetim şeklini anlatmak olduğunu söylemek mümkündür.
b) Machiavelli, hükümdara en kısa yoldan İtalya'nın birliğini sağlamanın yollarını sıralarken Nizâmülmülk Büyük Selçuklu Devleti'nin bekasının nasıl sürdürüleceğini, iç ve dış tehditlerle nasıl mücadele edilmesi gerektiğini anlatmıştır.

2. Komutanlar, ilim adamları veya devlet adamları, yöneticilere iyi bir hükümdarın nasıl olması gerektiği ve devletin nasıl yönetilmesi gerektiği konusunda öğütler vermek amacıyla yazılar yazmış ve bu yazılar zaman içinde siyasetname geleneğini oluşturmuştur.

3. a) ADİL OLMAK
b) DOĞRU, DÜRÜST VE İYİ OLMAK
c) CÖMERT OLMAK
d) NEFiS TERBİYESİNE SAHİP OLMAK

BECERİ TEMELLİ-6

1. Kurumsal alanda etkileri: Medreselerde eğitimsel donanımın artmasını ve kampüs anlayışının yaygınlaşmasını sağlamıştır.
Düşünsel alanda etkileri: Nizamiye Medreselerinde verilen düzenli eğitimle artık eğitim kurumlarından beklentiler artmış ve eğitim amaçları genişlemiş ve ilim adamı, hâkim, savcı, imam, vaiz, öğretmen ve diğer devlet kurumları için memurlar yetiştirmek hedeflenmiştir.
Yönetimsel alanda etkileri: Eğitim devlet erkleri tarafından kontrollü bir şekilde yaygınlaştırılmaya çalışılmış ve yaygın hâlden örgün statüsüne yükseltilmiştir. Eğitimin devlet görevi olduğu doğrultusunda atılan ilk adım olarak değerlendirilebilir.

2. Büyük Selçuklu Devleti'nde medreseler devlet kurumlarıdır ve medrese eğitimi ücretsizdir bu kurumlarda eğitim gören ihtiyaç sahibi öğrencilere devlet desteği sağlanmaktadır. Nizamiye Medreselerinin bu özellikleri Büyük Selçuklu Devleti'nin sosyal devlet olduğunu kanıtlar niteliktedir.

3.

Örgün bir eğitim kurumudur.	X
Külliye şeklindeki yapılardır.	X
Özel eğitim kurumlarıdır.	
Müderrislerin gelirleri vardır.	X
Bir eğitim kurumu olarak inşa edilmiştir.	X
Yükseköğretim kurumlarıdır.	X
Sadece din adamı yetiştirmektedir.	
Gelirlerini vakıflardan sağlarlar.	X

BECERİ TEMELLİ-7

1. Ömer Hayyam, bilimsel ve edebi çalışmaları ile sadece yaşadığı yüzyılı değil daha sonraki bilimsel gelişmelere ve edebiyata büyük katkılarda bulunduğu için dünyaca tanınmış bir bilgin ve şairdir. Onun yaptığı çalışmalar sayesinde dünya medeniyetleri gelişme göstermiştir. Ömer Hayyam' ın adının yaşatılması ve insanlığa tanıtılması için metinde anlatılan yöntemler (Ömer Hayyam adına kulüp kurulması, Ay'ın bir kraterine ve bir kuyruklu yıldıza isminin verilmesi, Google'ın doodle düzenlemesi gibi) kullanılmıştır.

2. Ömer Hayyâm cebir, geometri, astronomi, fizik ve tıpla ilgilenmiş, müzikle uğraşmış, ayrıca adını ölümsüzleştiren rubâîlerini kaleme almıştır. Bundan dolayı dönemin diğer hâkim bilginleri gibi çok yönlü bilim adamı ünvânını almıştır.

3. Celali Takviminin sadece İran ve Türk topraklarında bilinmesi, dünya ülkelerine bu takvimin tanıtılmaması, daha güvenilir olduğunun son yapılan araştırmalar ile ortaya çıkması gibi sebepleri sıralayabiliriz.

4. Tarihsel süreç içerisinde bilim, devletin tüm sistemleri içerisinde kullanılmıştır. Bilimsel gelişmeler toplumsal yapının şekillenmesinde, askeri ve ekonomik alanlarda ise araç, teknoloji ve bilgi gelişiminde etkilidir. Bundan dolayı devletler bilime ve bilim adamlarına destek olmuştur. Bu destek en çok Büyük Selçuklu Devleti'nde görülmüştür. Özellikle Nizamiye Medreselerinin kurulması ve bu medreseler ile beraber rasathanelerin ve hastanelerin devlet adamlarının maddi desteği ile açılması bir gelenek olmuştur. Büyük Selçuklu Devleti'nin başlatmış olduğu medrese geleneği diğer devletlere de örnek olmuştur. Melikşah, kendi adında bir gözlemevi kurması ve buradaki bilimsel çalışmalara destek vermesi, devlet işlerinde kullanmak amacıyla yeni bir takvim yapılmasını istemesi devlet yapısının bilimsel temellere oturtulduğunun bir kanıtıdır.

BECERİ TEMELLİ-8

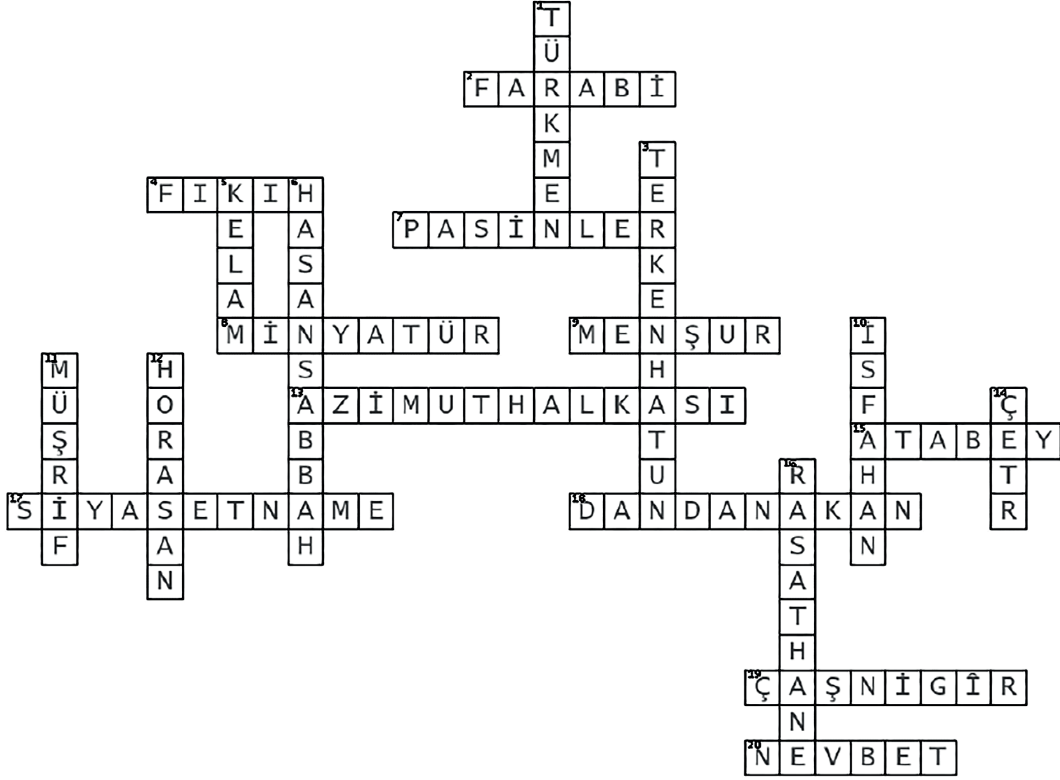
1. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Çin ve Bizans elçilerinin gelişi Gök Türklerin siyasi olarak bir devlet teşekkül ettiklerine, hukuki olarak tanındıklarına, siyasi, askerî, ekonomik olarak güçlü olduklarına, bölgede egemenliklerinin geçerli bulunduğuna bir kanıttı. Abbasi elçisinin gelişi de aynı manayı taşımaktaydı. Abbasi elçisinin Selçuklulara gelişi, Çin ve Bizans elçilerinin Kök Türklere gelişine benziyor ve aynı sevinç tekrarlanıyordu..." vb. farklı cevaplar verilebilir.

2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Dandanakan Meydan Muharebesi'nin kazanılması, Türk-İslam tarihi açısından çok önemli etkiler meydana getirmiştir. Horasan'da bir devlet teşekkül etmelerinden sonra Selçuklular, bütün İslam dünyasının temsilcisi olarak Müslümanları içeriden ve dışarıdan gelebilecek her türlü tehlikelere karşı koruma ve savunma görevini üstlenmişlerdir. Selçuklular, Türk-İslam dünyasının sancaktarı ve bayraktarı konumuna gelmiştir..." vb. farklı cevaplar verilebilir.

3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Türk devlet geleneğinde hâkimiyetin nişanesi olan ok ve yay, hükümdarın hâkimiyet alametleri arasındadır. Yay devleti ve hükümdarı, ok ise hükümdara bağlı olmayı, halkı ifade etmektedir..." vb. farklı cevaplar verilebilir.

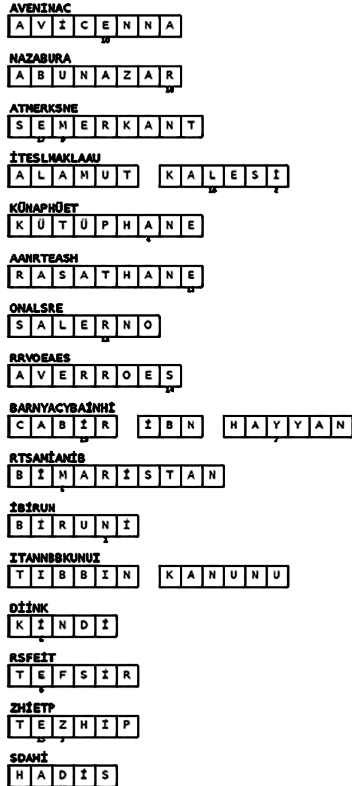
4. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Attila Dönemi. Çünkü Türklerin Avrupa'da etkin olmasını sağlamıştır..." vb. farklı cevaplar verilebilir.

BULMACA

ANAHTAR KELİME: SULTAN ALPARSLAN

KELİME AVI

ANAHTAR KELİME: NİZAMİYE MEDRESELERİ

YAPILANDIRILMIŞ GRİD

CEVAP: 5.ÇIKIŞ

Etkileşimli Kitaplar

Beceri Temelli Kitaplar

Soru Bankası

Mobil Soru Bankası

Dinamik Uygulamalar

3B Modeller

YKS Kampı

TRT EBA TV Lise

OGM MATERYAL

http://ogmmateryal.eba.gov.tr